

УДК [378.015.31:004-047.2]:373.3.01/3-051

ФОРМУВАННЯ ІКТ-КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

М.Ю.Кадемія, Л.С.Шевченко

Анотація. У статті розглядається професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи за новим державним стандартом та формування його ІКТ-компетентності в процесі навчання у педагогічному ВНЗ.

Ключові слова: державний стандарт, ІКТ-компетентність, метод проектів, Веб-квест, професійна підготовка.

Аннотация. В статье рассматривается профессиональная подготовка будущего учителя начальной школы на основе нового государственного стандарта и формирование его ИКТ-компетентности в процессе обучения в педагогическом ВУЗе.

Ключевые слова: государственный стандарт, ИКТ-компетентность, метод проектов, Веб-квест, профессиональная подготовка.

Summary. Primary school future teacher's professional training according to the government standard and formation of IT-competence during their education in the higher education establishment have been considered in the article.

Key words: government standard, IT-competence, project method, Web-quest, vocational training.

Постановка проблеми. Нині в Україні відбувається розробка і впровадження нових державних стандартів вищої освіти. У зв'язку з цим, виникає потреба в аналізі та коригуванні затверджених державних стандартів, одержання об'єктивної інформації про результати навчання відповідно до галузевих стандартів вищої освіти України. У нових стандартах висуюються нові вимоги до кваліфікації вчителя: не тільки знання певного предмета, володіння сучасними методами проведення уроків, але й високий рівень інформаційно-комунікаційно-технологічної (ІКТ)-компетентності, необхідної для системного використання ІКТ у власній педагогічній діяльності, для роботи в інформаційному освітньому середовищі навчального закладу та єдиному інформаційному освітньому середовищі взагалі. В галузевому стандарті підготовки сучасних педагогів виділяється коло вимог до ІКТ-компетентності, а також до загальнокультурних і професійних компетенцій, що закладаються і формуються в процесі навчання у ВНЗ.

Проблема підготовки вчителів відображена в законах України «Про освіту» [2], «Про вищу освіту» [3], Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття) [1], Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті [4] та ін.

Аналіз попередніх досліджень свідчить, що проблемі якості підготовки майбутніх учителів присвячені дослідження Р.Гуревича, І.Зяюна, М.Євтуха, В.Кан-Калика, О.Савченко, Н.Ничкало та ін.; формуванню ІКТ-компетентності педагога: В.Бикова, М.Жалдака, Н.Морзе, О.Спіріна, О.Співаковського, О.Шестопалюка, О.Якушина; підготовці вчителя початкової школи: А.Алексюка, Н.Бібік, С.Гончаренка, О.Дубасенюк, А.Коломієць, С.Лисенкової, Т.Сущенко, Л.Хомич, М.Фіцули та ін. Проте підготовка вчителя початкової школи в умовах інформаційного суспільства, введення «Державного стандарту початкової освіти» потребує детального обґрунтування і дослідження.

Мета статті полягає в розгляді шляхів професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи, який на достатньому рівні володіє ІКТ-компетентністю відповідно до вимог державного стандарту початкової освіти.

Виклад основного матеріалу. Перехід до інформаційного суспільства, суспільства знань висуває

нові вимоги до професійної підготовки вчителів, особливо до вчителя початкової школи – першої ланки освіти. Так, А. Хомич виділяє наступні фактори нових підходів до підготовки вчителя:

- соціально-економічні, пов'язані із змінами в суспільній свідомості й появою нових цінностей в освіті, тобто переваги саморозвитку, самовиховання, самоосвіти над передачею знань, умінь і навичок; інтереси особистості мають пріоритетне значення; створюються умови для постійного звеличення людини, гармонізації відносин з природою та суспільством, державою й іншими людьми;

- практичні, що виникли внаслідок соціально-економічних перетворень у нашій країні, появи нових типів навчально-виховних закладів, окрім загальноосвітньої школи; для них потрібний новий учитель з цілісним уявленням про професійну діяльність; майбутній вчитель повинен діяти самостійно, оволодівати в процесі психолого-педагогічної підготовки спеціальними вміннями і навичками взаємодії й спілкування; щоб його підготовка відповідала сучасним вимогам, потрібно активізувати розробку методологічної та теоретичної основи педагогічної освіти;

- теоретичні, зумовлені як соціально-економічними, так і практичними змінами в розвитку народної освіти; педагогічна освіта розвивається шляхом формування в майбутніх педагогів цілісного уявлення про свою професійну діяльність, через те більшість педагогічних закладів України у навчальні плани включає інтегровані курси психолого-педагогічних дисциплін і на цій основі цілеспрямовано організовує формування професійно важливих якостей майбутнього вчителя, його професійної свідомості і поведінки, а також сприяє розвитку індивідуальності [5, с. 114].

Розглянемо основні компетенції, що формуються в майбутніх вчителів початкової школи на освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр» (загальнокультурні (ЗК) і професійні (ПК)):

- культура мислення, здатність до спілкування, аналізу, сприйняття інформації, постановка цілей та вибір шляхів їх досягнення;

- здатність використовувати знання з сучасної наукової картини світу в освітній та професійній діяльності; застосовувати методи теоретичного й експериментального дослідження, математичної обробки інформації;

- готовність до використання основних методів, способів і засобів одержання, збереження, переробки інформації, роботи з ІКТ як засобами управління інформацією;

- здатність працювати з інформацією в глобальних комп'ютерних мережах;

- спроможність розуміти сутність і значимість інформації у розвитку сучасного інформаційного суспільства, дотримуючись вимог інформаційної безпеки, в тому числі захисту державної таємниці;

- готовність застосовувати сучасні методики і технології, методи діагностування досягнень учнів з метою забезпечення якості навчального процесу;

- здатність використовувати можливості ІОС з метою формування універсальних видів навчальної діяльності та забезпечення якості навчально-виховного процесу;

- готовність використовувати систематизовані теоретичні і практичні знання з метою визначення і розв'язання дослідницьких задач;

- спроможність розробляти сучасні педагогічні технології з урахуванням особливостей навчального процесу, задач виховання і розвитку особистості;

- здатність використовувати в навчальному процесі методи наукового дослідження.

Враховуючи сучасні підходи та вимоги до підготовки вчителя початкової школи, необхідно звернути особливу увагу на володіння ним ІКТ.

На нашу думку, оволодіння ІКТ-компетентністю (яку ми відносимо до ключових компетентностей) майбутніми вчителями початкової школи є однією з головних умов ефективності педагогічного процесу, покращення якості підготовки сучасного вчителя.

Формування ІКТ-компетентності здійснюється у ВНЗ не тільки на теоретичному, але й на практичному рівні в процесі вивчення дисциплін циклів: природничо-наукової та фундаментальної, загально-професійної, професійної і практичної підготовки.

Під час вивчення дисциплін: «Основи інформатики з елементами програмування» та «Сучасні інформаційні технології навчання» в студентів формується *технологічна* (загальнокористувацька) ІКТ-компетентність, володіння загальнодоступними програмними засобами: робота з графічними і текстовими редакторами, з програмним забезпеченням для роботи зі звуком, відео, вміння працювати в мережі та ін.

Майбутні педагоги за допомогою методів і засобів ІКТ навчаються одержувати відповіді про те, які є інформаційні ресурси, яким чином можна одержати до них доступ, як їх використовувати в професійній діяльності.

У процесі вивчення дисциплін циклу професійної і практичної підготовки (базової та варіативної частини) студенти одержують відповіді на запитання, яким чином можна використовувати

інформаційні ресурси для підвищення ефективності своєї професійної діяльності (*педагогічна ІКТ-компетентність*).

Наприклад, під час вивчення таких дисциплін навчального плану: «Сучасні інформаційні технології навчання» та «Методика навчання інформатики» можна розглянути наступні питання: освіта і соціалізація в інформаційному суспільстві, використання комп'ютерних навчальних і розвивальних ігор у навчальному процесі, негативні впливи та їх запобігання в роботі з молодшими школярами; можливості інформаційно-освітнього середовища навчального закладу; основні види відхилень у поведінці в Інтернеті; форми і методи формування ІКТ-культури в молодшому шкільному віці; комплексне використання різних джерел інформації на уроках; ІКТ як інструментарій для формування універсальних навчальних дій і основа діяльнісного підходу в процесі вивчення предметів у початковій школі; принципи використання цифрових освітніх ресурсів у навчальному середовищі; їхня роль у процесі формування особистісних якостей і ключових компетенцій молодших школярів та ін.

Більш конкретно з використанням засобів ІКТ у навчальному процесі студенти знайомляться під час вивчення дисциплін професійної і практичної підготовки, а саме: «Методика навчання освітньої галузі «Мова і література», «Методика навчання освітньої галузі «Природознавство», «Методика навчання освітньої галузі «Технології» та ін.

За результатами навчання студенти, користуючись відкритою освітньою модульною системою, повинні не тільки ефективно використовувати вже розроблені й розміщені у вільному доступі ресурси мережі Інтернет, але й навчатися розробляти власні авторські ресурси.

Майбутні вчителі початкових класів мають самі навчатися використовувати засоби інформатизації, оволодівати відповідною ІКТ-компетентністю для того, щоб не тільки демонструвати дітям, але й оволодівати методикою їх формування в молодших школярів на різних уроках та різних етапах початкової школи. Перерахуємо основні з них: навчання технології сліпого клавіатурного введення тексту, використання програм орфографічного контролю, робота з електронною поштою, формами, чатами, Вікі-середовищами, використання електронних бібліотек, робота зі звуковим текстом і відеорядком; не тільки уявлення про моделювання об'єктів і процесів за допомогою комп'ютерних програм, але й вибір відповідно до віку учнів, навчальних задач, засобів побудови моделей; моделювання й проектування реальних процесів навколишнього світу за допомогою спеціальних програм; використання графічних редакторів для створення комп'ютерного малюнку; створення мультиплікації; використання музичних редакторів і т. ін.

З метою реалізації зазначених умінь і навичок нині широко використовується в навчальному процесі проектна технологія навчання, яка передбачає інтеграцію методу проектів та ІКТ, тобто навчання в телекомунікаційних проектах або Веб-квестах. Такі технології навчання сприяють формуванню ІКТ-компетентності майбутніх учителів.

Так, у процесі вивчення теми «Інтернет і його використання в навчальному процесі» студентам пропонується взяти участь у Веб-квесті на тему: «Безпечний Інтернет». Цей Веб-квест розрахований на учнів, студентів і батьків, він досить тривалий і передбачає наступні Веб-сторінки: головна (опис теми, алгоритм виконання проекту), постановка проблеми, правила роботи, порядок роботи, завдання, ролі, джерела, критерії оцінювання, кінцевий продукт (презентація), про автора.

Наведемо для зразка Веб-сторінку Веб-квесту «Безпечний Інтернет».

Веб-квест "Безпечний Інтернет"

Головна
Пам'ятка безпечного Інтернету
Веб-квест - визначення
Правила
Порядок роботи
Ролі

Завдання:

1. Користуючись джерелами, опишіть, які послуги надає нам мережа Інтернет.
2. Сформулюйте правила мережевого етикету.
3. Наведіть приклади сайтів, на яких дотримуються правила мережевого етикету. Зробіть висновок.

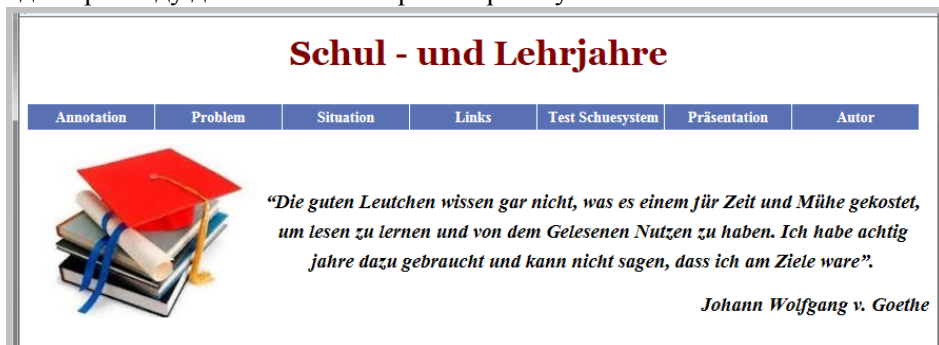
Для самоконтролю дайте відповіді на запитання:

4. Чи обов'язково дотримуватись правил етикету?
5. Що буде, якщо не дотримуватись правил мережевого етикету?
6. Якими послугами мережі Інтернет ви користуєтесь?

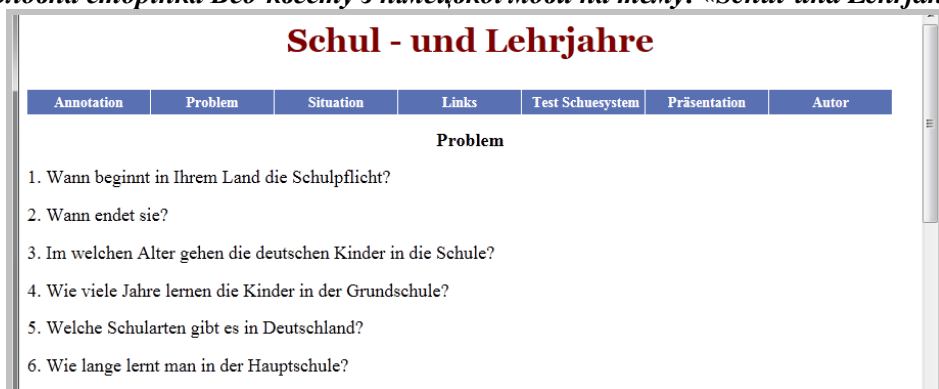
Сторінка «Ролі» Веб-квесту з теми «Безпечний Інтернет»

Враховуючи той факт, що нині в початковій школі вивчається іноземна мова, має сенс під час її викладання пропонувати студентам навчатися з використанням Веб-квестів. Усі знають, як студенти, учні люблять сидіти в Інтернеті, що також можна використати для вивчення іноземних мов. Прикладом такого квесту може бути Веб-квест із німецької мови на тему: «Schul- und Lehrjahre».

Наведемо для прикладу декілька Веб-сторінок проекту:

Головна сторінка Веб-квесту з німецької мови на тему: «Schul- und Lehrjahre»

Сторінка «Проблема» Веб-квесту з німецької мови на тему: «Schul- und Lehrjahre»

Робота в такому проекті надає можливість активізувати вивчення іноземної мови, підвищити якість ІКТ-компетентності, оволодіти культурою країни, мову якої вивчають, інтегрувати знання з різних дисциплін, формувати навички самостійної роботи, працювати в команді, знаходити і представляти спільний розв'язок завдання та ін.

Висновок. Підготовка майбутніх учителів початкової школи на основі нового державного стандарту, який побудований на компетентнісній основі, передбачає навчання педагогів із використанням ІКТ та формування їхньої ІКТ-компетентності, що сприяє якісній підготовці вчителів відповідно до вимог сучасного суспільства.

Якісне формування ІКТ-компетентності майбутнього вчителя початкової школи – це запорука її формування в учнів. Це завдання розв'язується в процесі всієї підготовки майбутнього вчителя початкової школи під час вивчення дисциплін: «Основи інформатики з елементами програмування», «Сучасні інформаційні технології навчання», «Методика навчання освітньої галузі «Технології» та ін.

Відповідно, це потребує ІКТ-компетентності всіх учасників навчального процесу у ВНЗ, що є однією з проблем навчання у педагогічному ВНЗ.

Література

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) // Освіта. – 1993. – грудень. – № 44, № 46. – С. 2-15.
2. Закон України «Про освіту» // Освіта. – 1993. – грудень. – № 44, № 46. – С. 2-15.
3. Закон України «Про вищу освіту» // Освіта. – 2002. – 20-27 лют. – № 12-13. – С. 2-15.
4. Національна доктрина розвитку Освіти України у XXI столітті // Сільська школа України. – 2001. – 22 липня. – С. 1-16.
5. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів / Хомич Л. О. – К. : Магістр-S, 1998. – 201 с.